

Yhtään uimarantaa ohittamatta

Johanna Vuoksenmaa: *Vesiystäviä / Lakefriends*. Otava 2019.

Johanna Vuoksenmaa – valokuva- taiteilija ja elokuvaohjaaja, käsikirjoittaja ja kirjailija – on julkaissut kaksikielisen *Vesiystäviä*-teoksen uimaretkiensä järvistä ja joista, joita on satakunta. Johdantona toimii neljän pienoisartikkelin sarja. Lukijoitaan Vuoksenmaa rohkaisee seuraamaan esimerkkiään, lähtemään uimaretkille ja kuvailemaan löytämiään ystäviä – sitä varten ovat kirjan tyhjät loppusivut. Julkaisua on edeltänyt valokuvanäyttely.

Järvi on Vuoksenmaalle perusvesiä, vesiä ovat tietyksi myös joet, mutta tähän kirjaan niitä on pääsyt vain pari. Järvet hallitsevat, meri puuttuu kokonaan. Vesillä on tietenkin muodon antavat rajat, rannat, ja itse vedessä kasvillisuus ja eläimistö. Vedet ovat luonnonmuodostumia, mutta Vuoksenmaalle myös henkilöityviä persoonia. Niillä on luontoaan vastaava ihmisluonne, siksi kirja on sarja järvien ja jokien luonnekuvia.

Kullekin vedelle on omistettu yksi sivu. Kaksi kolmasosaa siitä täyttää valokuva, yhden kolmas-

osan kohteen luonnehdinta, suomeksi ja Pat Humphreysin elävänä englanninkielisenä käännöksenä. Kuvaus alkaa luonnonkuvauksena, mutta kääntyy puolivälissä kafkamaisen muodonmuutoksen kokien ihmiskuvaukseksi. Kirjan rakenne, satalukua myöten, tuo mieleen valokuvaaja Markku Tantun *Noin sata Suomeni maisemaa* (1978) ja professori Helmi Järvi- luoman työryhmineen julkaiseman *Sata suomalaista äänimaisemaa* (SKS 2006).

Vedet ovat persoonia, joiden yksilöllisyyttä korostaa nimi. Vuoksenmaa ei suoraan kiinnitä huomiota nimiin, vaikka voisi pohtia luonnehdintansa ja nimen vastavuutta. Osa nimistä on mielikuvituksettoman latteita, ylittämättömin Vesijärvi vastakohtanaan ristiriitainen Kuivajärvi – paljon ei mielikuvitusta ole tarvittu Pitkäjärveen, Vähäjärveen tai Kirkkojärveenkään. Toisessa päässä ovat sitten riehakkaat Iso-Melkutin, Rähitunlammi, Rehakka, Reisjärvi ja Karvakkoperä.

Millainen on vastaavuus vesiluonnon ja ihmisluonnon välillä? Ihmiseksi tullut järvi tai joki ei ole esteettisesti tai moraalisesti luonnontilaansa parempi. Hyveiden ja paheiden kirjo on laaja vetenä ja ihmisenä. Huomaan narkästävänä lapsuuteni ja nuoruuteni maisemiin kuuluvan Alavuden Kirkkojärven puolesta, siitä kun annetaan varsin kielteinen kuva (s. 57): ”Pieni ja persoonaton, ei kovin kauniskaan, jos nyt järvestä näin voi sanoa.” Yksinkertaiseksi ja tylsämieliseksi väitetty Vanajavesi taas ”puhuu pahaa muista vesistä” (s. 70). Vuoksenmaa ei puhu vesiystäväistään selän takana, mutta suosrukainen hän on.

Vuoksenmaa ei tee selvää rajaa itsensä ja kulloisenkin vesikumppaninsa välillä. Kohtaamiset tallentuvat kaveriselfieissä. Jokaisessa kuvassa on näin mukana jotakin itse kuvaajasta, kuvajainen, varjo tai vedestä esiin pistävä, irralliselta vaikuttava jalka tai käsi. Tavallisen luontokirjan kuvia ne eivät todellakaan ole. Ne ovat oikullisia, ylittä-

västä kulmasta, yksityiskohtia esiin nostavia, suhteet uudelleen jäsentäviä tai kieroon vääntäviä. Niissä on samaa surrealistista henkeä kuin amerikansuomalaisella valokuvataiteilijalla Arno Rafael Minkkisellä, jonka ruumiinosat tulevat osaksi kuvattavaa luontoa.

Kuvaustavoista toinen on sanallinen. Sanaluokista suosituin on adjektiivi, usein niiden ketju, kuten ”kirkas, vihertävä, välkkyvä ja säikky” Nenosenlammesta (s. 101), tai Bodominjärvestä ”samean beesinvihreä, kalseahko kaveri” (s. 52), tai Ajosjärvestä ”harmaatukkainen, persjalkainen, hailakka, uutera ja köyhä” (s. 74). Vuoksenmaa tunnustaa samankaltaisuuden viinien luonnehdinnan kanssa. Hän maistelee, haistelee, tunnustelee, katselee ja kuuntelee kumppaneitaan. Kaikki aistit ovat mukana. Ennen kaikkea vesi kuitenkin koskettaa, kaikkialta ja kaikkia, tasapuolisen rohkeasti – aivan kuin ilma, mutta fyysisemmin.

Yhteys veteen on uimarilla vielä suurempi ja kokonaisvaltaisempi kuin soutajalla tai melojalla. Esteetikko Arnold Berleant on deskriptiivisen estetiikan nimissä kuvannut Bantam-joelle tekemänsä melontaretken aistimuksia ja ympäristöhavaintoja¹. Virpi Kaukio testaa väitöskirjassaan *Sateenkaari lätköksä – kuvitellun ja kerotun ympäristöestetiikka* (2013) Berleantin kuvaus- ja kokemistapaa kotimaisilla melontaretkillään.

Huomiota herättävää Vuoksenmaalla on mutta-sanan käyttö. Vesillä ei ole vain myönteistä tai kielteistä puolta. Mutta kääntää esiin toisen puolen tai avaa vaihtoehtoisen näkökulman: jos näin niin noinkin. Jokainen vesikuvauksen rakenteeltaankin kahtiajakautunut, jossa vesi on luontokappaleena tällainen, ihmisenä tuollainen. Lainaan malliksi rovaniemeläisen Olkkajärven kuvauksen:

1 Berleant, Arnold: A Paddle on the Bantam River. Wooden Canoe. *The Journal of the Wooden Canoe Heritage Association* 22:2 (April 1999), 8–10.

Eloisa, iloluontoinen ja luontevan ystävällinen järvi. Kannassa asiat on jätetty vähän hujan hajan, on kiviä siellä ja edellisvuoden mustia lehtiä täällä, mutta vesi tuoksu puhtaalta ja raikkaalta. Puhua pulputtava ja naurava naturisti, joka tulee kohti tissit pomppien ja halaa estottomasti.

Vedet ovat Vuoksenmaalle nimenomaan ruumiillisen nautinnon ja henkisen ilon lähde, mutta myös terveyden ja hyvinvoinnin tuottajia. Samalla ne ovat tiedollisen tarkastelun kohde ja elämäntaidon opettaja. Niihin syntyy sympatia- ja antipatiasuhteita. Jotakin hyvää kaikista löytyy, sillä negatiivisesti kuvatutkin ovat päässeet mukaan tähän ystäväkirjaan.

Millainen Vuoksenmaa itse on vesien ystävänä? Odottaako järvi tai joki häntä, miten se ottaa tulijan vastaan, torjuuko vai kaipaa-ko? Vesiystävä ei ole vain vedestä nautiskeleva, vaan hän on myös vedestä välittävä ja huolta pitävä tosiystävä. Vuoksenmaa neuvoo ja vetoaa (s. 11): ”On tärkeää tietää, mitkä asiat tekevät järville paha ja millä tavoin voimme auttaa kavereita pysymään kunnossa.”

Vesimaailma rinnastuu elämysten tarjoajana taidemaailmaan, koska vedenalaisessa rinnakkais-todellisuudessa ovat luonnon konserttitalot ja galleriat avoinna Suomessa jokamiehen oikeudella kaikille, maksutta. Tarkasteluun ottamansa aineiston Vuoksenmaa rajaa virallisiin uimarantoihin ja antaa niistä koordinaattien tarkkuudella paikkatiedot ja osoitteet sekä sijoittaa ne Suomen kartalle. Kokemukset tarjoutuvat vertailuin testattaviksi, ja omien vesielämysten hankkimiseen ja niiden kirjaamiseen lukijaa innostetaan. Systeemejä karttavalle vihjataan outsider-vaihtoehdosta, villiuinnista.

Sanoman tiivistää, mutta myös laajentaa osuvasti *Kirjala*-blogia pitävä nimimerkki ikaan (Ilta-Ka-nerva Kankaanrinta):

Vesiystäviä herättää lukijassa uusia ajatuksia: näinkin voi järvistä, lammista ja joista ajatella. Ja ajatus jatkaa kulkuaan: näin voi tuumia myös kallioista, harjuista, metsistä

ja soista – vaikka mistä luonnon muodostumista. Kun kirjoittaja osoittaa näin lukijalleen uuden ajatuspolun, on se paljon.”

Vesiystäviä / Lakefriends on kepeän leikkisä, tietoa ja mielikuvitusta yhdistävä kokemusasiantuntijan luontosuhdeopas. Yksi ajatusvirhe siihen vain on jäänyt: kirjoittaja väittää, että vesien ovet ovat talvella lukossa – avantouinnin ja -uimarit unohtaan. Lukot ovat murrettavissa!

YRJÖ SEPÄNMAA

Kirjoittaja on Itä-Suomen yliopiston ympäristöestetiikan emeritusprofessori.